

KRIMINALISTIČNOTEHNIČNI OGLED IN IDENTIFIKACIJA ŽRTEV MNOŽIČNIH NESREČ

INVESTIGATION OF THE SCENE AND IDENTIFICATION OF VICTIMS DURING MAJOR DISASTERS

UDK 614.8:343.982

Matej Trapečar

dr., Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Generalna policijska uprava, Nacionalni forenzični laboratorij, Štefanova 2, Ljubljana, matej.trapecar@policija.si

Povzetek

V množičnih nesrečah je treba ugotoviti istovetnost žrtev. Uporabljajo se primarne (prstni odtisi, DNK in zobni status) in sekundarne metode identifikacij (na primer osebni dokumenti, oblačila, osebni predmeti, tetovaže, zdravstvene kartoteke). Prispevek opisuje kriminalističnotehnični ogled kraja, delovanje policijske skupine za identifikacijo oseb pri množičnih nesrečah in identifikacijski postopek, skladno z usmeritvami Interpola ter uporabo njihovih obrazcev.

Abstract

In major disasters it is necessary to establish the identity of victims. This is done by the use of primary methods (fingerprints, DNA, dental record) and secondary methods (personal identity documents, personal descriptions such as clothes, personal belongings, tattoos, medical records etc.). The article describes the disaster scene investigation, the police disaster victim identification group, the identification procedure in accordance with the guidelines of Interpol, and the use of Interpol forms.

Uvod

Identifikacija oseb

Misel in želja po identifikaciji ali prepoznavi neke stvari, različne od drugih, je zelo stara. V preteklosti so uporabljali identifikacijske pripomočke: žigosanje, identifikacijska parada, pohabljanje in antropometrija. Hudodelce so kaznovali, tako da so jim glede na težo kaznivega dejanja odsekali prste, roke ipd. Pohabljanje je pozneje zamenjalo žigosanje z razbeljenim železom in je v Evropi trajalo vse do 19. stoletja. Identifikacijska parada je bila uvedena v Franciji po revoluciji. Šlo je za izkušene policiste, ki so v zaporih prepoznavali povratnike. Policisti so po navadi za nagrado dobili paket tobaka. Leta 1882 je bil prvi, ki se je sistematično lotil identifikacije, Alfonz Bertillon. Sestavil je sistem merjenja posameznih delov človeškega telesa, imenovan antropometrija ali bertillonaja. Merili so višino, razpon razširjenih rok, višino v sedečem položaju, obliko glave, dolžino desnega uhlja in levega stopala. Antropometrija je nastala na temelju leta 1840 napisane objave, da ni dveh oseb z enakimi merami okostja, ki se po 20. letu starosti osebe ne spreminja več [Vidic, 1973]. Antropometrija zaradi napak, ki so nastajale zaradi nenatančno opravljenih meritev, pa tudi zaradi neuporabnosti pri nedoraslih osebah ni bila najbolj uporabna. Posledica tega je bila, da se je začela razvijati nova metoda, imenovana biometrija [Wayman

in sod., 2005]. Danes se identiteta ugotavlja in potrjuje z osebnimi dokumenti, dokumenti in lastništvom vozil, prstnimi odtisi in prstnimi sledmi, biološkimi materiali – DNK (kri, slina, sperma, kosti, lasje, človeški izločki itn.), sledmi vlaken ipd. [Maver, 1997].

Identifikacija trupel

Identifikacija trupel je ena od temeljnih nalog preiskovalcev. Pri identifikaciji se preiskovalci ukvarjajo z razpadajočimi trupli. Pravila stroke zahtevajo, da se pri postopku ugotavljanja istovetnosti trupla na kraju ogleda truplo najprej večkrat fotografira in po potrebi se naredi skica. Preiščejo se oblačila, osebni predmeti in prtljaga. Sodnomedicinski strokovnjak opravi pregled trupla, sledi opis trupla, daktiloskopiranje, zavarovanje materiala za DNK, truplo prepoznavajo domače osebe ali priče. Na koncu je raztelesenje trupla, pri katerem se poskušata ugotoviti tudi vzrok in čas smrti. Preiskovalci zavarujejo oziroma preiskujejo še drug material, na primer lase, konice nohtov, zobni status [Vidic, 1973].

Identifikacija žrtev množičnih nesreč

Pri identifikaciji žrtev množičnih nesreč veljajo posebna pravila. Po navadi se ustanovijo posebne identifikacijske

ekipe, sestavljene iz kriminalističnih tehnikov, kriminalistov, strokovnjakov sodne medicine oziroma patologov, antropologov, zobozdravnikov, zapisnikarjev in drugih. Postopek obsega natančen opis in zbiranje podatkov o žrtvi na eni strani, na drugi pa zbiranje podatkov o pogrešani osebi. Med zbiranjem podatkov o žrtvi je pomembna tudi toaleta (na primer čiščenje trupla), sledijo podrobno fotografiranje žrtve, odvzem prstnih odtisov, zavarovanje oblačil in osebnih predmetov ter biološkega materiala za določitev DNK-profila. Na koncu je še primerjava dobljenih podatkov žrtve in pogrešane osebe ter morebitna potrditev ujemanja oziroma identifikacija (Vidic, 1973).

Večje nesreče in organiziranje identifikacije

Ko se nesreča zgodi, se morajo vpletene službe dogovoriti o postopku z žrtvami. Gre za ustvarjanje pogojev in tehničnih zmožnosti za prevoz, prenos, zbiranje itn. Na kraju se velikokrat pojavijo posebne zahteve po določeni opremi in znanju, ki se lahko zagotovijo le ob širšem sodelovanju (Kozlevčar, 1990). Pomembno je tudi, da se po prihodu na kraj poišče prvo zbirališče žrtev in določi način kriminalističnotehnične ter sodnomedicinske obravnave trupel. Dostop do tega kraja mora biti dovoljen le preiskovalcem. Prav tako je treba že vnaprej določiti, kam se bodo prepeljale žrtve in kje se bodo opravljali nadaljevalni postopki identifikacije žrtev.

Identifikacija žrtev je poleg reševanja ogroženih človeških življenj ter ugotavljanja vzroka nesreče najpomembnejše opravilo (Golja, 1990). Identifikacija žrtev je zahtevno in kočljivo opravilo, pri katerem se ne smejo zgoditi napake. Delo mora biti zato zelo dobro organizirano, za vsakega sodelujočega morata biti določena področje delovanja in stopnja odgovornosti.

Na območju Slovenije je bilo že nekaj množičnih nesreč: leta 1966 se je zgodila letalska nesreča v Lahovčah blizu brniškega letališča, kjer je bilo 117 žrtev. Letalska nesreča slovenskega prevoznika, ki se ni zgodila na slovenskem ozemlju, temveč na Korziki, je zahtevala 180 žrtev. V železniški nesreči v Divači leta 1984 se je zgodilo trčenje tovornega in potniškega vlaka. V nesreči je umrlo 33 oseb. Identifikacijski postopek je bil opravljen na Žalah v Ljubljani, kjer so dan po nesreči začeli opravljati sodnomedicinska in kriminalističnotehnična opravila. Na Žalah je bilo organizirano tudi identifikacijsko središče, kjer so zbirali podatke o pogrešanih osebah in truplih. Ker trupla niso bila močno iznakažena, je bila v vseh primerih možna identifikacija na podlagi primerjave prstnih odtisov. Prstne odtise desnih kazalcev so pridobili na kartonih za izdajo osebnih izkaznic (Golja, 1990). V zadnjem desetletju pa so bile nesreče na Dolenjski cesti z 8, na reki Savi s 13 in v balonarski nesreči na Ljubljanskem barju s 5 žrtvami.

Pri množičnih nesrečah se sodna medicina poleg strokovnega dela ukvarja tudi z organizacijo zbiranja in transporta trupel, ugotavljanja načina in vzroka smrti, identifikacije ter skrbi za pokop žrtev. Sodnomedicinska ekipa je pri opravljanju svojih nalog samostojna in neodvisna, čeprav v celoti odgovorna preiskovalnemu organu (Balažic in Lovšin, 1990). Strokovnjaki ljubljanskega Inštituta za sodno medicino so od leta 1963 sodelovali pri več identifikacijah, začevši s potresom v Skopju. V letalski nesreči britanskega letala na Brniku leta 1964 je identifikacija temeljila na preiskavi zobnega statusa. Leta 1972 so sodelovali v letalski nesreči na Krku, kjer je izgubilo življenje 78 potnikov, leta 1974 pa v železniški nesreči v Zagrebu. V tej nesreči je bilo zaradi napake pri oštevilčevanju trupel in ločitve osebnih dokumentov od 153 mrtvih identificiranih le 42. Veliko izkušenj pa so si pridobili tudi pri identifikaciji trupel letalske nesreče na Korziki leta 1981, v kateri je umrlo 180 ljudi. Posebno težavo so predstavljali otroci, ki so bili pozneje identificirani po prstnih sledih na šolskih zvezkih. Avtorja (Balažic in Lovšin, 1990) ugotavljata, da je za kakovostno identifikacijo nujno usklajeno delo kriminalističnotehnične in sodnomedicinske ekipe.

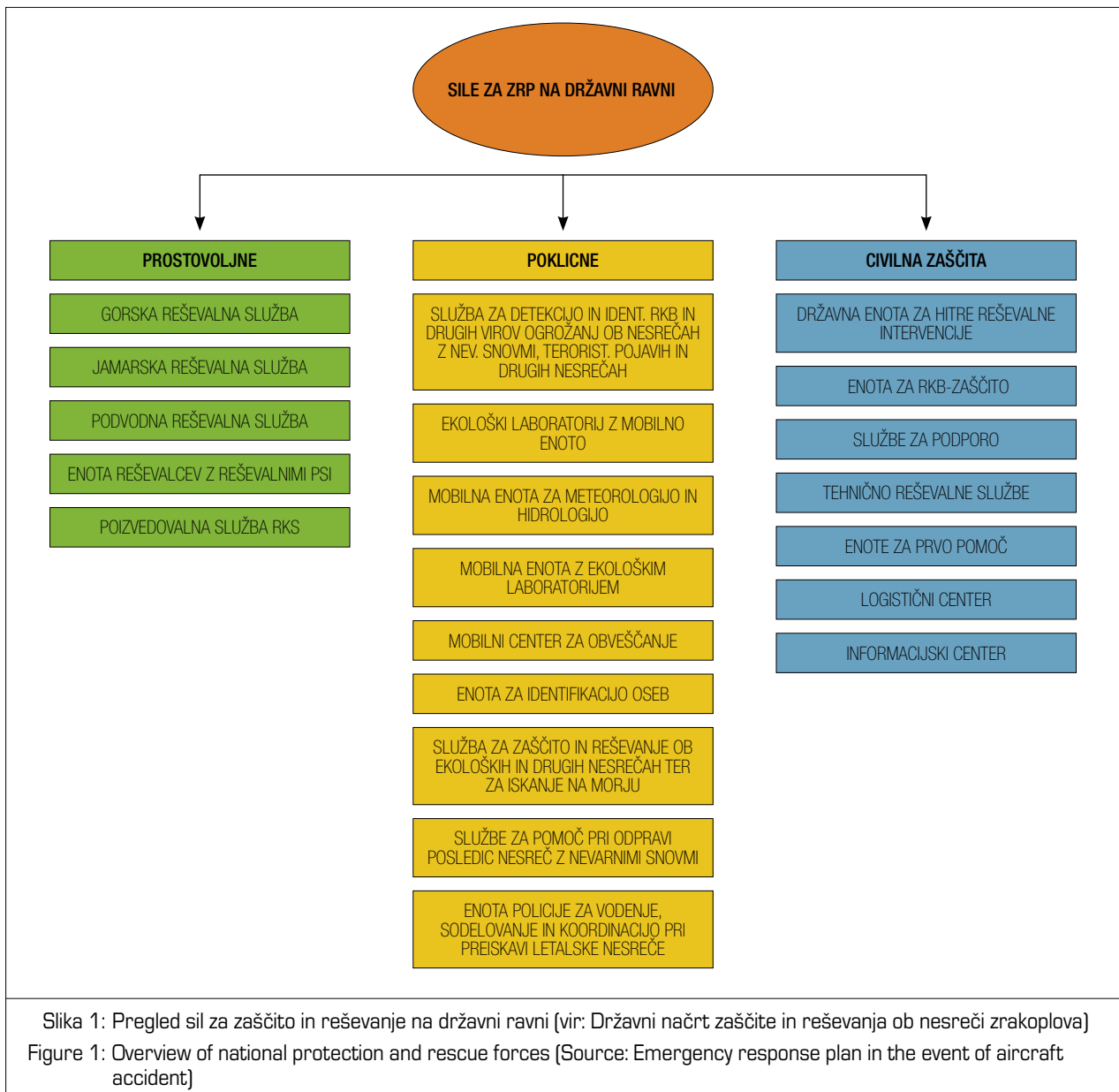
Poseben primer je identifikacija žrtev cunamija, ki je leta 2004 uničil večji del obale Indijskega oceana. V tej katastrofi je umrlo skoraj 250.000 ljudi. Pri identifikaciji žrtev so sodelovali strokovnjaki iz 20 držav. Od približno 3600 žrtev v Phuketu so bili večinoma turisti iz 38 držav. Pri identifikaciji so uporabljali Interpolove obrazce za identifikacijo žrtev množičnih nesreč (Schuller, 2007).

Zorn in Ciglič (2015) navajata statistiko največjih naravnih nesreč po številu žrtev. Največ žrtev so povzročile poplave v Indiji in Pakistanu, kjer je bilo zabeleženih 665 žrtev. Potres na Kitajskem je zahteval 617 žrtev, poplave in zemeljski plazovi v Nepalju pa 229 žrtev. Na Kitajskem, v Vietnamu in na Filipinih so jih zaradi tajfuna Rammasum naštel 195, 175 žrtev pa je bilo posledica poplav na območju Afganistana.

Načrti zaščite in reševanja ter dejavnosti

Pri pregledu državnih načrtov zaščite in reševanja (spletna stran 1), na primer za požar, potres, letalsko nesrečo, zasledimo tudi vsebine o enoti za identifikacijo mrtvih. Med enotami oziroma službami, ki se aktivirajo v šestih urah, je tudi Enota za identifikacijo mrtvih ob množičnih nesrečah. Za identifikacijo mrtvih (na primer načrti terorizma, potresa, letalske nesreče) pa je podana usmeritev, da se ob nesrečah, ki bi terjale večje število žrtev, poleg rednih služb, ki opravljajo identifikacijo mrtvih, lahko aktivira tudi enota za identifikacijo mrtvih pri Inštitutu za sodno medicino pri ljubljanski Medicinski fakulteti (slika 1).

V teh načrtih je Ministrstvo za notranje zadeve v funkciji državnega organa navedeno kot sila, sredstvo oziroma

vir za izvajanje načrta. Med drugim je v nekaterih načrtih navedeno, da policija sodeluje pri identifikaciji (na primer potres) oziroma izvaja identifikacijo oseb (na primer letalska nesreča).

V Načrtih dejavnosti Ministrstva za notranje zadeve in Policije s področij poplave, nesreče zrakoplova, jedrske ali radiološke nesreče, potresa, železniške nesreče, velikega požara v naravnem okolju in terorizma je ena izmed temeljnih nalog policije sodelovanje pri identifikaciji žrtev (spletna stran 2).

V načrtih, v katerih je navedeno sodelovanje sil, je tudi policijska enota za identifikacijo. Ob človeških žrtvah v postopku identifikacije oseb sodeluje oziroma izvaja identifikacijo notranja organizacijska enota Generalne policijske uprave oziroma Policijske uprave. Če gre za nesrečo velikega obsega, se lahko aktivira Delovna skupina za identifikacijo oseb ob velikih naravnih in drugih nesrečah.

Kriminalističnotehnični ogled kraja in policijska skupina za identifikacijo žrtev

Posplošimo lahko, da policija preiskuje ali opravlja ogled kraja dejanja, če obstaja sum storitve kaznivega dejanja. Kadar se ta sum izključi, lahko policija daje asistenco drugim službam. Pri ogledu se uporabljajo kriminalistične preiskovalne metode, še posebno kriminalistična tehnika, ki je del kriminalistike. Kriminalistična tehnika preučuje in odkriva najprimernejše metode in sredstva tehničnih in naravoslovnih znanosti z namenom praktične uporabe pri raziskovanju kaznivih dejanj. Področje pokriva ogled kraja kaznivega dejanja ali dogodka, iskanje, zavarovanje, preučevanje sledi in predmetov kaznivega dejanja, ugotavljanje istovetnosti storilcev, njihovo registracijo in identifikacijo neznanih trupel (Vidic, 1973). Vloga kriminalističnoteh-

ničnega ogleda je zelo pomembna, saj morajo preiskovalci za pozitivno opravljeno odkrivanje kaznivih dejanj opraviti kakovosten ogled kraja. Kriminalističnotehnični ogled je začetna točka uspešne uporabe fizičnih ali materialnih dokazov, ki jo opravijo forenzični laboratorij in kriminalističnotehnični preiskovalci (James in Nordby, 2009). Vsak ogled je edinstven. Z izkušnjami in usposobljenimi preiskovalci ter uporabo logičnega in sistematičnega pristopa je mogoče preiskovati tudi najtežje oblike kaznivih dejanj ali dogodkov ter jih uspešno končati.

Način ugotavljanja identitete določa policijska zakonodaja (spletna stran 3, ZNPPol). Zaradi ugotovitve identitete pogrešane osebe in identifikacije najdenega trupla smejo policisti poiskati in zavarovati material za identifikacijo (nosilce biološkega materiala in materiala za pridobitev odtisov prstov in dlani pogrešane osebe) ob soglasju osebe, ki je s pogrešano osebo v krvnem sorodstvu, pa tudi odvzeti bris njene ustne sluznice. Fotografijo in osebni opis pogrešane osebe in trupla smejo policisti objaviti. Identifikacijski postopek obsega preverjanje podatkov v evidencah policije, upravnih organov in drugih zbirkah podatkov, za pridobitev katerih je policist pooblaščen z zakonom, primerjavo prstnih odtisov in odtisov dlani, fotografijami in osebnim opisom osebe, DNK-profilom ter drugimi operativnimi in kriminalističnotehničnimi opravili. Navedeno velja tudi za identifikacijo trupel in pogrešanih oseb.

Policijska delovna skupina za identifikacijo oseb

Na podlagi policijske zakonodaje je pred več kot desetimi leti generalni direktor policije izdal, leta 2013 pa dopolnil, sklep o imenovanju Delovne skupine za identifikacijo oseb ob velikih naravnih in drugih nesrečah.

Delovna skupina je bila ustanovljena na podlagi dogovora s Službo za varnostno načrtovanje pri MNZ in Policiji, zato so naloge skupine opredeljene v različnih državnih načrtih in načrtih dejavnosti MNZ in Policije, na primer potres, letalska nesreča itn. Prvotni namen ustanovitve je bil predvsem, da policija opravlja na krajih nesreč naloge identifikacij žrtev množičnih nesreč v sodelovanju z ljubljanskim Inštitutom za sodno medicino organizirano, strokovno in primerno usposobljeno.

Naloge policijske identifikacijske skupine so:

- izvajanje priprav za množično identifikacijo oseb,
- organiziranje in izvajanje identifikacije oseb,
- sodelovanje z Inštitutom za sodno medicino pri identifikaciji oseb,
- sodelovanje s pristojnimi ustanovami,
- sodelovanje s kriminalističnotehničnimi podskupinami na kraju nesreče,
- sodelovanje s kriminalističnotehničnimi podskupinami za zbiranje podatkov o pogrešanih osebah.

Policijska skupina za identifikacijo oseb začne delovati na predlog Štaba civilne zaščite RS, na predlog Operativnega štaba Generalne policijske uprave ali Operativnega štaba policijske uprave s predhodnim soglasjem generalnega direktorja policije. Skupina se lahko aktivira tudi na predlog predstojnika Nacionalnega forenzičnega laboratorija Generalne policijske uprave ob večjem številu neznanih oseb, trupel ali pogrešanih oseb. Skupino vodi izvedenec iz Nacionalnega forenzičnega laboratorija GPU skupaj z namestnikom iz Uprave kriminalistične policije GPU. Skupino sestavljajo strokovnjaki daktiloskopskih, bioloških in fizikalnih preiskav, preiskav dokumentov, fotografije in dokumentiranja. Za primer mednarodne nesreče je v skupini tudi predstavnik Interpola. Zelo pomembni sta operativni skupini v sestavi kriminalista in kriminalističnega tehnika z regijskih policijskih uprav (Ljubljana, Maribor).

Ogled

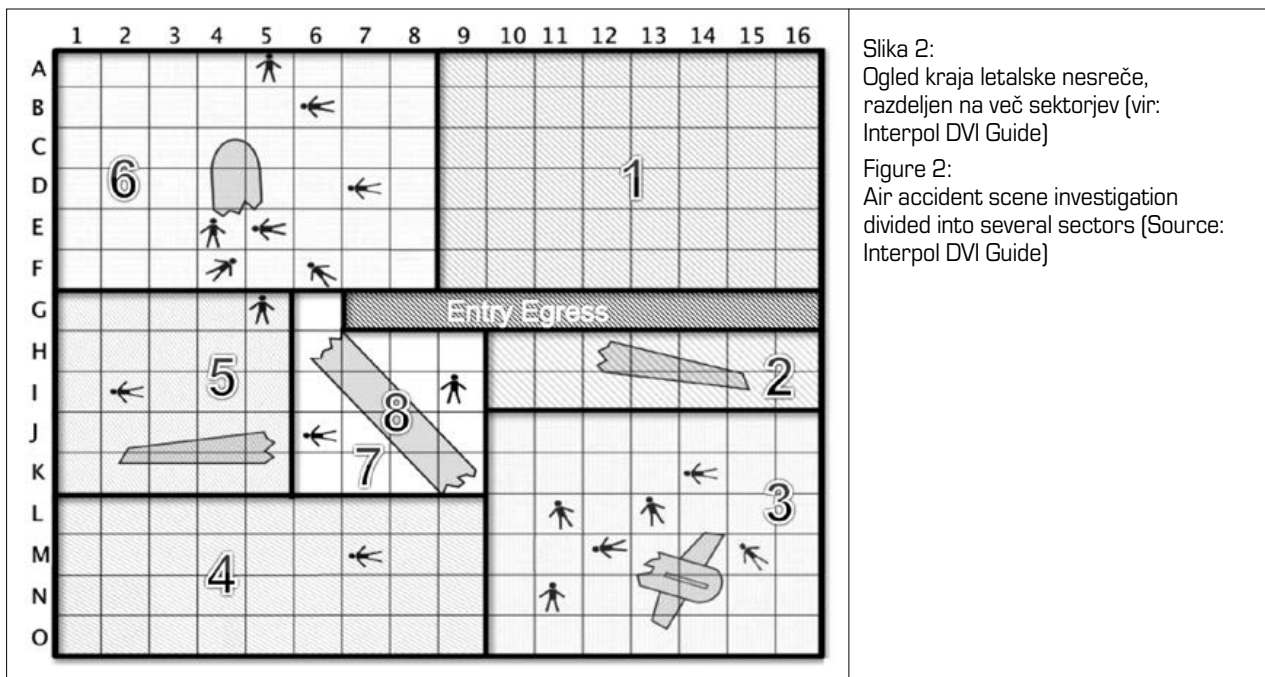
Pri ogledu kraja ima vodilno vlogo preiskovalni sodnik, ki se poveže z delavci policije, sodne medicine ali patologije, odontologije, antropologije in z drugimi službami. Po navadi se oblikuje štab za izvedbo ogleda. Ob večjem številu trupel se določi posebni kraj za shranjevanje trupel in identifikacijo (identifikacijska baza). Predhodni identifikacijski postopek se opravi na kraju dogodka, končna identifikacija pa v bazi.

Za izvedbo ogleda kraja nesreče in posameznih ukrepov se oblikujejo ekipe za:

- A. **splošno in tehnično zavarovanje kraja nesreče** (policisti in tehnične skupine): splošno zavarovanje obsega ukrepe za zaporo kraja nesreče, da se lahko nemoteno opravi ogled in zavaruje ogroženo premoženje. Tehnično zavarovanje obsega ukrepe za zaščito udeležencev, drugih oseb in premoženja zaradi nevarnosti na kraju ogleda, povzročenih z nesrečo (ogelj, voda, nevarne snovi, rušenje, premikanje in drugo);
- B. **kriminalističnotehnične preiskave na kraju nesreče** (predhodni identifikacijski postopek) (kriminalistični tehniki, kriminalisti, zdravniki sodne medicine itn.): opravijo se kriminalističnotehnična opravila za zavarovanje in zbiranje obvestil ter predhodni postopek za identifikacijo trupel, tj. s pregledovanjem trupel in predmetov, povezanih z njimi;
- C. **identifikacijo žrtev nesreče** (kriminalisti, forenziki, kriminalistični tehniki, zdravniki sodne medicine oziroma patologi, odontologi, antropologi);
- D. **ugotavljanje vzroka nesreče** (kriminalisti, forenziki, kriminalistični tehniki, strokovnjaki potrebnih usmeritev iz sodne medicine in z drugih področij dela).

Kriminalističnotehnična opravila na kraju množične nesreče:

- *spoznavanje in proučevanje kraja nesreče*, ki obsega kraj in posledice nesreče, določitev števila ogledov

Slika 2:
Ogled kraja letalske nesreče,
razdeljen na več sektorjev (vir:
Interpol DVI Guide)

Figure 2:
Air accident scene investigation
divided into several sectors (Source:
Interpol DVI Guide)

skupin itn. Ob večjem obsegu kraja ga samo ena skupina ne more preiskovati. V takih primerih se kraj nesreče razdeli na več sektorjev (slika 2);

- *zaznamovanje kraja nesreče*: uspešnost sprotnih in poznejših opravil, usmerjenih v raziskovanje in fiksiranje kraja nesreče, je odvisna predvsem od pravilnega zaznamovanja kraja nesreče. Označiti je treba trupla, dele trupla, osebne dokumente, prtljago in druge sledove;
- *dokumentiranje ugotovljenega stanja*: kraj nesreče je treba fotografirati, posneti z videokamero, uporabiti helikopter ali brezpilotna letala, meriti in skicirati.

Identifikacija

Ugotavljanje identitete osebe je postopek, v katerem se nesporno potrdijo vse tiste pravne in fizične lastnosti, po katerih se identificirana oseba razlikuje od vseh drugih. To je ugotavljanje njenega pravnega priimka in imena, datuma in kraja rojstva, imena staršev kakor tudi njenih telesnih značilnosti. Organiziranje identifikacije žrtev je treba prilagoditi za vsako nesrečo posebej, kar je odvisno od vrste nesreče, števila žrtev, njihove iznakaženosti, terena in zakonskih predpisov. Pri postopku identifikacije je žrtev na podlagi zbranih podatkov identificirana ali pa ne. Identifikacije z manjšo ali večjo verjetnostjo ni. Ob identifikaciji žrtve množične nesreče se izda mrliški list in dovolj se pokop. Kadar ostanejo trupla oziroma deli trupel neidentificirani, se po navadi opravi pokop v skupnih grobiščih.

Postopek identifikacije obsega (Interpol, 2014):

1. Zanesljivo identifikacijo dosežemo s primerjavo podatkov pred smrtjo in po njej, ki jih dobimo iz posrednih dokazov (na primer osebnih predmetov, kot so oblačila, nakit in vsebina žepov) in fizičnih dokazov, dobljenih z zunanjim pregledom, na primer splošnih (opis) in posebnih značilnosti (prstni odtisi –

slika 3), ter z notranjim pregledom, na primer medicinskimi dokazi, zobnimi dokazi in laboratorijskimi ugotovitvami.

2. Vizualna prepoznavna: v preteklosti so v nekaterih državah prepoznavali trupla le vizualno. Vendar pa se je pogosto takšen neznanstveni pristop pozneje izkazal kot nezanesljiv. Točna identifikacija se zagotovi s kombinacijo več meril.
3. Osebni predmeti: pregledujejo in opisujejo se oblačila, nakit in vsebina žepov. Ne sme pa se pozabiti, da se predmeti pomotoma ali namenoma lahko pripišejo napačnemu truplu in niso nikoli dokončen, temveč le posredni dokaz.
4. Fizični pregled: opis telesnih značilnosti najbolje opravi policist, seveda v sodelovanju z medicinskim strokovnjakom, še posebno zato, ker je del identifikacijskega procesa običajno tudi ugotavljanje vzroka smrti. Medicinski strokovnjak išče ugotovljene poškodbe in opravi zunanji ter notranji pregled trupla. Opisujejo se splošne značilnosti golega trupla, vključno s spolom, oceno starosti, višino, postavo, barvo kože itn. Posebnosti, kot so brazgotine, materina znamenja, tetovaže in abnormalnosti so pogosto edinstvene in zato izjemno pomembne, če jih je mogoče primerjati s podatki pred smrtjo. Prstni odtisi so posebna zunanja značilnost. Če je truplo mogoče daktiloskopirati in če je za primerjavo mogoče dobiti odtise pred smrtjo, predstavljajo najzanesljivejši način identifikacije. Vedno jih mora vzeti strokovna oseba. Interpol je pripravil obrazec, s katerim je mogoče prstne odtise v dogovorjenem formatu pošiljati državam članicam, zadostujejo pa tudi ustrezni obrazci, ki jih uporabljajo posamezne države. Obrazca o identifikaciji žrtve nesreče pred smrtjo in po smrti vsebujeta določilo o takšnih podatkih. Če identitete žrtve ali vzroka smrti ni mogoče določiti z zunanjim pregledom, je nujna obdukcija. Identifikacija je možna tudi po podatkih o zobovju oziroma zobnem statusu in čeljusti, ki jo

lahko opravi zobni strokovnjak. V zadnjem času predstavljajo tehnike genetske identifikacije zelo učinkovito diagnostično orodje in se uspešno uporabljajo pri identifikaciji žrtev nesreč. Genetski podatki posameznika so enaki v vseh njegovih celicah in ostanejo isti tudi po smrti. Analiza biološkega vzorca omogoča povezavo posameznika s predniki in potomci, podatke iz teh analiz pa je mogoče zlahka računalniško analizirati.

Na slikah 4 in 5 so prikazane primarne identifikacijske metode, med katere spadajo prstni odtis, DNK in zobni status ter sekundarne identifikacijske metode (osebni podatki, medicinski spoznanja, dokumentacija, oblačila itn.).

Identifikacija žrtev

Interpol – Mednarodna organizacija kriminalistične policije (angl. *International Criminal Police Organization*) je mednarodna organizacija kriminalistične policije in združuje 190 držav članic, sedež organizacije pa je v francoskem Lyonu. Slovenija je postala njegova polnopravna članica leta 1992. Interpol je pripravil obrazce za identifikacijo žrtev množičnih nesreč (angl. DVI forms). Obrazci so razdeljeni v tri sklope. Podatki o pogrešanih osebah se vnašajo v rumene predsmrtne obrazce (AM), rožnati posmrtni obrazci (PM) pa so namenjeni podatkom o truplih.

AM- in PM-obrazce izpolnjujejo različne osebe ob različnem času in na različnih krajih, na koncu pa so zaradi primer-

Fotografije prikazujejo postopek "kuhanja roke" in dva primera odvzema prstnih odtisov po "kuhanju"

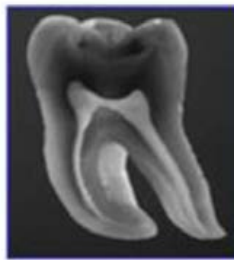

Slika 3: Postopek priprave (kuhanja) roke in prstov, da so primerni za odvzem prstnih odtisov (vir: Interpol DVI Guide)
Figure 3: The method of preparing (cooking) hands and fingers for taking fingerprints (Source: Interpol DVI Guide)

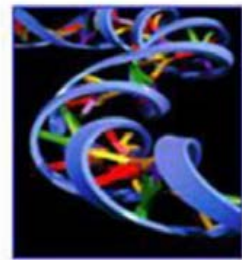
Analiza prstnega odtisa

Forenzična odontologija

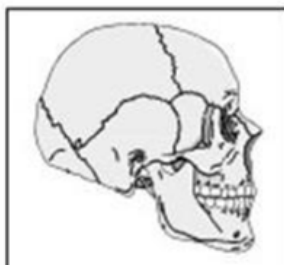

Analiza DNK

Slika 4: Primarne metode identifikacij (prstni odtisi, zobni status, DNK) (vir: Interpol DVI Guide)
Figure 4: Primary identification methods (fingerprints, dental status, DNA) (Source: Interpol DVI Guide)

Osebni podatki/zdravstvena kartoteka

Dokazi/oblačila

Slika 5: Sekundarne metode identifikacij (vir: Interpol DVI Guide)
Figure 5: Secondary identification methods (Source: Interpol DVI Guide)

jave zbrani v Identifikacijskem središču. Ko se najde dovolj lastnosti, na podlagi katerih lahko odstranijo vsak dvom, se zgodi pozitivna identifikacija. Za pravilno identifikacijo je nujna natančna analiza podatkov, ki jo morajo opraviti delavci s strokovnim znanjem, in se potrdi z zaključnim oziroma identifikacijskim poročilom za žrtev nesreče (slika 6) (Interpol, 2014).

Interpolovi obrazci so obsežni, se po potrebi dopolnjujejo na vsakih pet let in vsebujejo vsebine:

- fotografije oziroma dokumentacijo trupla z oblačili in brez njih, znake poškodb, tetovaž, materinih znamenj in drugih posebnosti ter predmete ob truplu,
- zunanji pregled in opis trupla,
- pregled oblačil, obutve, osebnih dokumentov,
- daktiloskopiranje, odvzem materiala za določitev profila DNK,
- obdukcijo, ugotovitve patologa in druge medicinske podatke, na primer zobni status.

Naloge DVI – identifikacija žrtev nesreč (angl. Disaster Victim Identification):

Pogrešane osebe

Za obravnavo oziroma zbiranje podatkov o pogrešanih osebah (ante mortem ali AM-podatki) se ustanovi oddelek pogrešanih oseb, ki ga vodi t. i. koordinator predsmrtnih podatkov. Temeljna naloga oddelka je, da čim prej pripravi zanesljiv seznam žrtev. Ta enota uporablja rumeni obrazec za identifikacijo žrtev nesreče, da zapiše predsmrtne podatke o vseh osebah, ki so prijavitljene kot mogoče žrtve nesreče. Zelo pomembno je, da se pri prvem razgovoru s sorodniki, prijatelji itn. pridobi in v Interpolov AM-obrazec vnese čim več podatkov. Ko so potrebni posebni medicinski podatki ali podatki o zobovju, je treba pridobiti imena in naslove družinskih zdravnikov ter zobozdravnikov skupaj s čim več podatki o zdravstveni in zobozdravstveni preteklosti. Ko so vsi razpoložljivi podatki zbrani, je treba izpolnjene obrazce predati enoti za predsmrtno evidenco. Ta enota je odgovorna za preverjanje, da so vsa predsmrtna poročila popolna, in za pridobitev manjkajočih podatkov. Če prstni odtisi in DNK-profil morebitne žrtve še niso v evidenci, se lahko pridobijo na domu ali na delovnem mestu te osebe.

Fotografiranje, video ali drugo dokumentiranje

Dokumentirati je treba začeti čim prej, da se posamejo kraj dejanja in vse dejavnosti. Fotografsko snemanje in videosnemanje trupel na kraju nesreče ter v mrtvašnici sta pomembni kot dokaz, v številnih primerih pa lahko pomagata strokovnjakom ugotoviti vzrok nesreče. Fotografije je torej treba vključiti v ekipe za iskanje. Na vsakem posnetku morajo biti jasno vidne referenčne številke trupel. Trupla je treba fotografirati tudi v mrtvašnici.

INTERNATIONAL CRIMINAL POLICE ORGANIZATION
INTERPOL
DISASTER VICTIM IDENTIFICATION
Version 2013

AM - FILE
Family name :
Forename(s) :
No. :

PM - FILE
No. :

Slika 6: Identifikacijsko poročilo za žrtev nesreče (vir: Interpol DVI Guide)
Figure 6: Disaster victim identification report (Source: Interpol DVI Guide)

Iskanje mrtvih žrtev

Iskanje se ne začne, dokler ni končano reševanje vseh preživelih. Reševalne ekipe trupel in delov trupel načeloma ne premikajo, razen pri poskusih reševanja življenj, ko je lahko veliko trupel in dokazov upravičeno premaknjenih. Na iskanje trupel je treba gledati tudi kot na del procesa iskanja in zavarovanja dokazov. Ekipe za iskanje se morajo zavedati, da so prve od številnih členov pri procesu identifikacije in da je uspeh odvisen od njihovega vestnega opravljanja nalog. Njihova prva naloga bo, da najdejo in označijo vsa trupla in dele trupel, jih locirajo ter označijo tudi druge relevantne dokaze.

Vsaka ekipa za iskanje mora biti zadolžena za določeno področje na kraju dogodka. Podoben, vendar ločen, sistem oštevilčenja je treba uporabljati za označevanje dokazov in lastnine. Ker pa je na kraju verjetno veliko osebnih predmetov, je odločitev o tem, ali naj se označijo vsi posamezni predmeti, odvisna od vsakokratnih okoliščin. Ko gre za najdbo delov trupla, je treba paziti, da ne domnevamo takoj, da pripadajo najbližjemu truplu. Oštevilčiti in opisati jih je treba, kot da gre za celovita trupla. Tudi pri osebnih predmetih, najdenih v bližini trupel, ne smemo domnevati, da pripadajo najbližjemu truplu. Sledi delo ekip, ki odstranijo trupla

in jih prinesejo na zbirno točko za žrtve oziroma na kraj začasne hrambe trupel.

Ekipa lahko za dokumentiranje trupla na kraju nesreče uporabi t. i. obrazec DVI – Najdeno truplo ali del trupla [angl. *DVI Recovery Booklet*]. Obrazec ima več strani in je rožnate barve. Uvodna stran ima oznako PM, številko kode države (na primer za Slovenijo je številka 386) in številko trupla. Pomemben del obrazca je sistem označevanja. Ta vsebuje večje število oznak (nalepk), ki so različno velike (slika 7). Material oznak oziroma nalepk označevanja je primeren za vse vrste vremena in drugih okoljskih razmer (na primer kri). Na prvi strani obrazca so podatki o preiskovalcih, ki sodelujejo pri najdbi trupla, o času, ko je bila žrtev spoznana za mrtvo, o forenzičnih podatkih ter kraju najdbe trupla; na skici silhete človeka se označi, kateri del trupla je najden (na primer celo truplo, del trupla), vpis podatka o fotografiranju kraja in trupla ter drugih podatkov, pomembnih za identifikacijo. Sledi sekcija s podatki o času najdbe trupla, času predaje trupla mrliškemu centru, transportu trupla in prejemu v mrtvašnico. Priložena sta še lista za morebitno skiciranje in druge zapise.

Mrliška postaja

Mrliška postaja je kraj začasne hrambe trupel in delov trupel v vrečah, dokler se ne organizira transport do mrtvašnic. Tu je treba voditi evidenco sprejetih in shranjenih trupel z referenčnimi številkami. Pozneje je treba dodati še podatke o prenosu trupel.

Mrtvašnica

Zagotoviti je treba ustrezno zaščito pred naravnimi elementi, ustrezno namestitev, tekočo vodo, odtok in varnost. Idealno je, če je mogoče trupla imeti na hladnem (vendar ne zmrznjena), zato je treba premisliti o tovarnjakih-hladilnikih in premičnih hladilnih enotah. Skupine DVI nekaterih držav že imajo svoje hladilne enote, možen pa je tudi najem pri zasebnikih.

Posmrtni podatki

Enota za posmrtne podatke je odgovorna za zbiranje posmrtnih opisov (post mortem ali AM-podatki) in ugotovitev za vsako truplo posebej. Delavca te enote je

Posmrtni podatki (PM)	Koda države	Številka	Referenčna oznaka kraja nesreče
PM	44	0025	A

Slika 7: Primer označevanja DVI – Najdeno truplo ali del trupla (vir: *DVI Recovery Booklet*)
 Figure 7: Example of marking DVI Recovery Booklet (Source: *DVI Recovery Booklet*)

treba zadolžiti, da na točki za sprejem trupel zbira kopije vseh rožnatih obrazcev za identifikacijo žrtev, ki prispejo s trupli. Zbiranje posmrtnih podatkov PM se praviloma opravlja v prostorih mrtvašnice, na primer v prostorih sodne medicine, glede na obseg nesreče in druge dejavnike pa po dogovoru tudi drugje, seveda s primerno opremo (na primer mobilne mrtvašnice).

Priporočen postopek obsega več stopenj. Pri sprejemu trupla v mrtvašnico je kot rezultat dobre prakse dobro uporabiti že prej opisan obrazec DVI – najdeno truplo ali del trupla, ki ga preiskovalci izpolnijo pri najdbi trupla na kraju nesreče in priložijo k truplu. V prvi fazi se v mrtvašnici prevzame truplo, ki mora imeti svojo (enolično) številko. Po forenzični presoji možnosti obstoja sledi, ki lahko pomagajo pri kriminalistični preiskavi, sledi CT-slikanje oziroma radiografija. Druga faza se začne s fotografiranjem oziroma drugim dokumentiranjem trupla. Na vsaki fotografiji mora biti vidna identifikacijska številka. Sledi izpolnjevanje Interpolovih DVI-obrazcev za identifikacijo žrtev masovnih nesreč in jemanje ali skeniranje prstnih odtisov žrtve, še posebno, če se lahko zaradi slačenja in zavarovanja oblačil poškodujejo prsti, na primer razkroji truplo. Po daktiloskopiranju se odstranijo in dokumentirajo oblačila, nakit in drugi predmeti. Iščejo se morebitne zunanje poškodbe na truplu, tetovaže. Tretja faza je obdukcija. Zavarujejo se primerni vzorci (sline, las, kri, globoko mišično tkivo, zob ali kost) za analizo DNK, upoštevajo se antropološka načela. Sledi četrta faza, pri kateri se opravi preiskava zob oziroma določitev zobnega statusa.

Po preverbi kakovosti, tj. pregledu vse dokumentacije, vzorcev in fotografij ter drugega materiala, se PM-podatki predajo Identifikacijskemu centru.

Identifikacijski center

Tu se primerjajo predsmrtni (AM) in posmrtni dokumenti (PM). Precej časa se prihrani, če se uporablja računalniški primerjalni program (na primer na Interpolovi spletni strani je mogoč vnos podatkov v elektronski obliki in tiskanje), ki hitro pokaže, kateri primeri se najverjetneje ujemajo, prav tako pa z zelo veliko stopnjo verjetnosti ugotovi morebitne primere za izločitev. Ne smemo pa pozabiti, da je vsak računalniški program le pripomoček in da se lahko sklepi in odločitve sprejmejo le po osebni oceni vseh razpoložljivih podatkov. Po primerjavi vseh relevantnih podatkov se ugotovitve pošljejo t. i. komisiji za identifikacijo.

Komisijaska identifikacija

Ta preveri rezultate primerjav, ki so jih opravili različni specializirani sektorji, ugotovi in uskladi mogoče nedoslednosti in rezultate združi v končni seznam identificiranih oseb. Komisija je odgovorna za končno identifikacijo vsake posamezne žrtve in mora biti zato sestav

vljena iz najbolj izkušenih strokovnjakov za identifikacijo, ki sodelujejo pri celotni operaciji, se pravi iz vodij različnih specializiranih sektorjev na čelu z vodjo identifikacije žrtev. Komisija za identifikacijo mora odločiti, ali in kdaj naj se posamezni identifikacijski dokumenti zberejo in se izda mrliški list. V komisiji so po navadi forenzik, policijski preiskovalec, zdravnik sodne medicine ali patologije, zobozdravnik oziroma dentist, antropolog. Po identifikaciji se lahko trupla predajo domačim. Za vsako truplo se izda potrdilo o predaji s številko trupla, osebnimi podatki trupla ter spremljajočimi dokumenti (Interpol, 2014).

Sklepne misli

Med evropskimi državami, ki imajo zelo dobro organizirano DVI-skupino, so Švica, Nemčija, Velika Britanija, Danska, Belgija, Francija. Razlogi za dobro organiziranost DVI-skupin v naštetih državah so dovolj denarnih sredstev in primerna oprema za delovanje, mednarodna usposabljanja in tudi dejstvo, da so bile žrtve v množičnih nesrečah njihovi državljani.

Bistvo identifikacijskega postopka je dobro sodelovanje različnih služb, na primer kriminalistične policije, policijske delovne skupine za identifikacijo žrtev množičnih nesreč, enote za identifikacijo oseb pod okriljem Inštituta za sodno medicino, medicinskih služb itn., in zbiranje

podatkov o osebi, ki je objekt identifikacije, ter njegova primerjava s *podatki, zbranimi za pogrešano osebo*, za katero je sum, da je lahko objekt identifikacije.

Identifikacijski postopek množičnih nesreč se tako deli na tri glavna opravila:

- zbiranje podatkov o osebah, ki bi lahko bile žrtve množične nesreče (podatki *ante mortem* – AM),
- pobiranje in preiskava trupel z namenom zbiranja podatkov, potrebnih za identifikacijo žrtev (podatki *post mortem* – PM),
- primerjava AM- in PM-podatkov. Če se ujemajo, sledi identifikacija žrtve v obliki zaključnega poročila.

Na podlagi dobre prakse mednarodnih skupin za identifikacijo žrtev množičnih nesreč je priporočljiva uporaba Interpolovih obrazcev DVI, ob zelo velikem številu žrtev pa tudi uporaba samodejnega sistema za primerjanje podatkov AM in PM. Zaradi zahtevnosti preiskav, identifikacijskega postopka žrtev ter uporabe DVI-obrazcev morajo biti člani skupine včlanjeni prostovoljno, mednarodno usposobljeni, imeti na razpolago dobro opremo in sredstva.

Če se zgodi nesreča, lahko policija, država oziroma skupina DVI zaprosi za tujo pomoč pri izvedbi identifikacije žrtev, na primer pri Interpolu ali DVI-skupini posamezne države.

Viri in literatura

1. Balažic, J., Lovšin, J., 1990. Organizacija in delo sodnomedicinske ekipe v izrednih razmerah. Pravosodni bilten, 1-2, 91–97.
2. Golja, J., 1990. Organiziranje identifikacije žrtev množične nesreče. Pravosodni bilten, 1-2, 85–89.
3. Interpol, 2014. Disaster Victim Identification Guide. Interpol.
4. James, S. H., Nordby, J. J., 2009. Forensic science – an introduction to scientific and investigative techniques, 3rd ed. Boca Raton, CRC Press.
5. Kozlevčar, S., 1990. Obravnava večje nesreče v potniškem prometu. Pravosodni bilten, 1-2, 79–84.
6. Maver, D., 1997. Kriminalistika. Ljubljana, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenija.
7. Schuller, G. P., 2007. Dental identification of Tsunami victims in Phuket, Thailand. Acta Stomatologica Croatica, 41 (4), 295–305.
8. Vidic, V., 1973. Kriminalistična tehnika. Ljubljana, Šolski center za strokovno izobraževanje delavcev v organih za notranje zadeve.
9. Wayman, J., Jain, A., Maltoni, D., Maio, D., 2005. Biometric systems – Technology, design and performance evaluation. London, Springer-Verlag.
10. Zorn, M., Ciglič, R., 2015. Največje naravne nesreče po svetu v letih 2013 in 2014 glede na povzročeno škodo in žrtve. Ujma, 29, 280–286.
11. Spletna stran 1: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=na111.htm> [1. 4. 2016]. Državni načrti zaščite in reševanja.
12. Spletna stran 2: http://www.mnz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ [1. 4. 2016]. Načrti dejavnosti Ministrstva za notranje zadeve in Policije.
13. Spletna stran 3: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=111944> [1. 4. 2016]. Zakon o nalogah in pooblastilih policije.